

EXPOSITIE TOONT DE VERSCHILLENDE BETEKENISSEN VAN 'DE SLUIER'

Schroom of koketterie?

'Waarom zijn we vaak meer gechoqueerd door een vrouw in een boerka dan door een poedelnaakte deerne?' Met dertig artiesten zocht Diane Hennebert naar de betekenis en evolutie van 'schroom' bij vrouwen. 'De hoofddoek is niet alleen een geschiedenis van de islam', aldus de directrice van de Stichting Boghossian, die ijvert voor een dialoog tussen Oost en West.

DOOR ELIANE VAN DEN ENDE

Wat doe ik hier eigenlijk tussen al die fantastische kunstenaars, ik met mijn werkje?" De Brusselse kunstenaar Arlette Vermeiren (nochtans 73) twijfelt aan zichzelf en haar kunst. Typisch vrouwelijke modestie? Onbewuste angstvalligheid?

"La pudeur, n'est-elle pas toute la femme?", merkte de Franse 19e-eeuwse schrijver Balzac op. Wat is dat, pudeur? Een verinnerlijkt verhuusel voor vrouwen? Arlette Vermeiren frutselde een bruidssluier in elkaar, uit ijzerdraad, sinaasappelwikkels en tule. Bovenaan prijkt een kroon van doornen. Een statement over het huwelijksleven of hoe vrouwen zichzelf deugdzzaam nestelen in martelaarschap. Vroeger werd de bruidssluier zelfs symbolisch over het hoofd van het ongehuwde meisje gedrapeerd. Alsof niemand het recht had om haar gezicht te zien. Hoe lang is dat geleden in dit land, met zijn christelijke traditie? Vrouwen die gedekt waren, eerst door het vaderlijk gezag, nadien door dat van de wettelijke echtgenoot. Blootshoofds gingen vrouwen niet naar de kerk. Altijd bedekte een sjaal of een hoedje hun kapsel, terwijl mannen net wel hun hoofd moesten ontbloten. Een schijnbare tegenstrijdigheid? "Toch niet", zegt de Luikse schrijver Jean Claude Bologne in zijn onlangs verschenen boek *Pudeurs*

Féminines. "De geur van vrouwenhaar zou immers de (gebeeldhouwde) engelen in het kerkgebouw bedwelmen!"

Statussymbool

Romeinse vrouwen droegen een oranje-rode sluijer bij hun huwelijk. Het hoofd bedekt gingen ze van de hand van hun vader naar de hand van hun man. Ook in het oude Griekenland droegen fatsoenlijke vrouwen een bedekt hoofd. Dat is vooral een sociale kwestie: alleen vrouwen uit de hogere kringen mochten vanaf de puberteit een sluijer dragen. Voor bedienden en boerinnen was een hoofddoek niet toegelaten. Het hinderde immers bij het werk. Vrouwen stonden op dat statussymbool omdat het hun positie bepaalde en soms versterkte. In Assyrië werden in de 3de eeuw voor onze tijdrekening zelfs straffen uitgedeeld aan vrouwen die de sluijerwetten overtraden. Een gesluierde prostituee kreeg asfalt over haar lokken gegoten. Gesluierde dienstbodes werden de oren afgesneden.

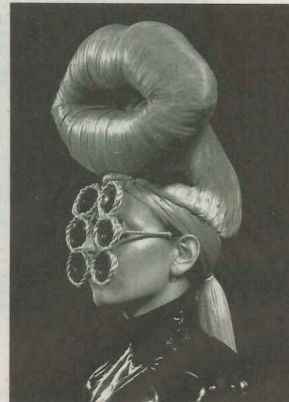
Het dragen van een hoofddoek was dus enerzijds een gegeerd privilege, een duidelijk sociaal onderscheid. Want het waren enkel rijke dames die konden pronken met mooie stoffen. Anderzijds hield het ook de vrouw onder de knoet. Onder het mom van respect was vermomming een beperking van de bewegingsvrijheid.

■ Anna Chyzh (2009) door Amédéo M. Turello.

"Het lichaam van de vrouw was de inzet van macht", zegt Bologne en verwijst hiermee naar Diderot, die betamelijkheid als een instinct van eigendom zag.

"Alle primitieve maatschappijen beschermen de geslachtsorganen", verklaart directrice Diane Hennebert van de Stichting Boghossian. "Die reflex is omgebogen tot een natuurlijke zedigheid die in ons ingebakken zit zodra we ons bewust worden van ons lichaam. Nadien kwam er de verdeling van de rollen: de oorlogstrijders voor wie kracht een belangrijk argument en zelfs een schaamlapje werd om de tegenstander te verblinden. De zwakke plek van de man werd toen de vrouw. Zij moest blijven voortplanten, vandaar dat verkrachting nu nog als een oorlogswapen wordt gebruikt. Dan is verbergen gelijk aan zich beschermen en wordt schaamtegevoel gelinkt aan angst. De vrouw verhuult zich

■ Coiffe blonde 'lips' (2009) van haarkunstenaar Charlie Le Mindu.

uit schrik, uit angst voor begeerte. En dus is het maar natuurlijk dat een vrouw zich schroomvallig gedraagt. Behalve als er een natuurlijke eerbaarheid is die zich naakt kan uiten, dat is dan het onschuldig naakt, zonder sensualiteit, maar ook zonder enige haat. De Maagd Maria, bijvoorbeeld. De zuiverheid is niet behaard, is hemels en eigenlijk verstoken van elke lieflijkheid."

Heilige deugd

Als een kledingstuk een religieus teken is, dan wordt de hoofddoek een heilige plicht en een inbreuk op die geplengheden is een zonde. Die sociale pudeur, die wij nu welvoeglijkheid, fatsoen noemen, wordt dan een absoluut goddelijk gebod. In de drie monotheïstische godsdiensten, het christen- en jodendom en de islam, zijn schaamtegevoel en kuisheid een heilige deugd.

In bepaalde extremistische gevallen moet de vrouw zelfs haar eigen ogen wantrouwen. De sluijer geeft de vrouwen de beperkte keuze tussen de onderdanigheid, de leepheid of de revolutie. "Dat is een aanzet tot de colère van vrouwen", aldus Bologne.

Open en bloot

"De vrouwenbeweging in de jaren '60 en '70 protesteerde tegen het ingepakt zijn", aldus Diane Hennebert. "Vrouwen wilden zelf bepalen wanneer, hoe en waarom ze zich blootgaven. Ze gingen zich meer natuurlijk gedragen. Maar nu zitten we in de nieuwe obsessie van algemene transparantie. Vroeger was er een persoonlijke sfeer en een publieke kring. Dat onderscheid is nu opgeheven. Alles moet open en bloot in dit individualistische tijdperk. Die zogezegde openheid is een illusie en een lokaas. We hebben de angst en de begeerte overwonnen en we hebben het recht in eigen hand genomen. Maar waar is het respect?"

"De hoofddoek is niet alleen een geschiedenis van de islam. Zouden we niet eens wat verder kijken dan onze neus lang is?", vraagt Hennebert zich af. Die 'foulard' kan dus zowel een koketterie als een uiting van identiteit zijn. De verleiding en de schaamteloosheid liggen dan niet in het bedekken van naaktheid, wel in het oog van de kijker. Vandaag kan de voile een bescherming tegen de buitenwereld zijn en is de schaamte terug van weg geweest.

De tentoonstelling *Pudeurs et colères de Femmes/Vrouwen tussen toorn en schroom* is nog tot 25 september te zien in de Villa Empain, Fondation Boghossian, Franklin Rooseveltlaan 67 in 1050 Brussel; www.villaempain.com

Meer lezen

Jean Claude Bologne schreef *Pudeurs Féminines* Ed. du Seuil, Paris, 2010. Op 5 april geeft hij een lezing (in het Frans) in de Villa Empain. Ook interessant is het boek van Lloyd Llewellyn-Jones: *Aphrodite's Tortoise; The veiled Woman of Ancient Greece*, The Classical Press of Wales, 2010. Met dank aan www.rosadoc.be

■ Like Every Day, foto's uit de serie Domestic Life van de Italiaans-Iraanse Shadi Ghadirian.

